

ВОЈНИ МЕНАЏМЕНТ – НАУЧНА
ДИСЦИПЛИНА НАУКА О МЕНАЏМЕНТУ
И БИЗНИСУ ИЛИ НАУКА ОДБРАНЕ

Самед Каровић, Горан Жупац и Владимир Ристић
Универзитет одбране у Београду, Војна академија

У раду се говори о научним разлозима због којих се ова дисциплина тако назива и које су импликације на целокупну област менаџмента и бизниса. Наведено је да назив војни менаџмент припада области менаџмента и бизниса у целини, која проучава процесе и токове у војноорганизационим системима, који се битно не разликују у погледу организационих система уопште. Много лакше, поузданије и потпуније, у контексту схватања војног менаџмента, јесте утврдити његов конкретан предмет, ако се проучавају сазнајне делатности војног менаџмента праћене у одређеним друштвеним токовима.

Откривање и објашњавање одређених елемената, повољних са аспекта припадности класификације војног менаџмента за развој и практичну примену рационалне мисли, представљају стари филозофски проблем, али исто тако и проблем војног менаџмента, који се имплементира у менаџмент и бизнис од свог почетка.

Конкретан назив „војни менаџмент“ условило је гледиште са аспекта предметне области и друштвених услова и чинилаца реализације у војној пракси – да постане саставни део целокупне области менаџмента и бизниса и да се та дисциплина, у којој се конкретизује, назове посебним именом „војни менаџмент“.

Са термилошког аспекта војни менаџмент је примерен научном садржају, али га не треба преувеличавати. У раду је тај израз коришћен првенствено за означавање делатности у војноорганизационим системима и непосредно повезан са осталим елементима релевантним за функционисање система у целини, без обзира на ниво.

Даље излагање у раду односи се на науке одбране и њихову међусобну условљеност, те општи однос повезаности кроз војни менаџмент као лепезу свих веза и односа. Неки од ранијих ставова утицали су на наведени приступ војном менаџменту, обликовању научно-сазнајног садржаја у менаџменту, док је значај неких других елемената уочен на крају. Постало је јасно да треба узимати у обзир и ширу релацију и идеје менаџмента и бизниса као целине, првенствено имајући у виду теоријске проблеме којима се бави војни менаџмент, пре свега у реалној поставци и садржајној обради, како би се допринело његовом свестранијем и дубљем проучавању. Овако замишљен приступ обезбеђује израду системског односа и има у основи одређени скуп својих извора, њихових међусобних веза и тумачења.

Исто тако, у раду се говори о основним проблемима војног менаџмента. Његов предмет је одређен као проучавање процеса у војноорганизационим системима, односно као укупно систематизовано сазнање и пракса на том подручју. У том смислу усклађена су и гледишта која имају битне релације са целокупном подручном облашћу менаџмента и бизниса у целини.

Кључне речи: *менаџмент, војни менаџмент, менаџмент и бизнис, науке одбране.*

Увод

Менаџмент, као научна делатност, присутан је свакој организацији и обезбеђује функционисање и рад организације у целини. То важи и за војноорганизационе системе, као специфичне организације које се баве одбрамбеном делатношћу. Одбрамбеном делатношћу, као специфичним делом процеса рада војноорганизационих система, предметно се бави Војни менаџмент, односно Менаџмент у Војсци, који терминолошки није прикладан са аспекта разматрања ове проблематике.

Кроз рад су објашњени основни елементи схватања менаџмента као научне делатности управљања и примењен системски приступ у објашњавању низ питања релевантних за сагледавање наведене проблематике. Разматрани су елементи кроз које је операционализован Менаџмент у војсци и сагледан њихов међусобни однос и специфичности које су карактеристичне за војноорганизационе системе.

У раду је разматран сегмент који битно одражава припадност Менаџмента у војсци, научној области Менаџмент и бизнис, где се констатује да је његов саставни и неодвојиви део, посебно са аспекта предметне области, као битног критеријума у одређењу његове диференцијације.

Даљим излагањем у раду се констатују битне одреднице у аргументацији који иду у прилог промене назива и предлаже се да ова област носи назив Менаџмент у војсци, да би се избегао префикс војни, који не одражава суштински смисао управљачких функција у војноорганизационим системима и у процесу остваривања мисија и задатака Војске у целини.

У раду се аргументовану, на основу емпиријске грађе, констатује, да Војни менаџмент припада научној области Менаџмент и бизнис и да не треба издвајати га у посебну научну дисциплину нити га сврставати у науку одбране, јер се он практично не разликује од дефинисане научне области. Не може се узети критеријум по локацији његове примене, већ је за критеријум узет сегмент предметне области којом се бави и једноставно тамо и припада.

Теоријске основе менаџмента

Са аспекта разумевања менаџмента може се говорити о његовом представљању као извршне управљачке активности. То значи да се са настанком поделе рада менаџмент не појављује као посебна активност, већ као активност одређене категорије људи. У вези с тим, менаџмент постаје функција која у организацији, без об-

зира које врсте, потчињенима (подређенима) даје налоге, инструкције и задатке, чији рад координира, усмерава и води.

Има много потешкоћа око схватања појма менаџмента. Те потешкоће су уопште карактеристичне у науци, а непосредно се односе на семантичку природу, посебно имајући у виду да се различитим појмовима приписују различити садржаји. У литератури се често израз менаџмент наводи са различитим значењима, као што су: организација, управљање и руковођење.¹ Овај проблем семантичке природе, који је карактеристичан за српски језик, а вероватно и за друге, представља проблем превођења појма менаџмент, који би потпуно одразио садржај тог појма. Могло би се прихватити да је најприкладнији назив за менаџмент управљање, првенствено имајући у виду корен глагола *manage*, који потиче од латинске речи *manus* (рука), а првобитно је означавао „обучавање коња у ходу“. Дакле, имајући у виду садржаје који се подразумевају под појмом менаџмент, те имајући у виду да се функције менаџмента у највећој мери подударају с функцијама руковођења, то значи да су појмови менаџмент и руковођење само синоними.

Све до почетка 20. века менаџмент се није издвајао у самосталну дисциплину. Сматра се да највеће заслуге за развој менаџмента има F. W. Taylor, који се често и назива оцем научног менаџмента. Од тада па до данас у оквиру менаџмента развиле су се многе школе и правци. Они су допринели унапређењу свих области и подручја људског деловања, тако да је менаџмент као наука универзално применљив. Имајући у виду универзалност основних начела менаџмента и општу констатацију применљивости менаџмента на све организационе системе, менаџмент је постао основна потреба сваке организацијске целине. Менаџмент као процес је доста сложена категорија, јер се у том процесу координирају активности других људи, помоћу којих се остварују циљеви организације уз ефикасно и ефективно коришћење свих расположивих ресурса организације.

Исходиште свих менаџерских теорија креће се од емпиријског приступа, интерперсоналног понашања, заједничког понашања, социјалног система, социотехничког система, теорије одлучивања, системског приступа, математичког приступа, па све до ситуационог или контингенцијског приступа. Правим оцем модерне теорије менаџмента може се сматрати H. Fayol, с обзиром на то да је он и један од пионира и теорије организације. То значи да се теорија организације и теорија менаџмента толико међусобно преплићу да их је немогуће одвојено посматрати.²

Теорија менаџмента и научно бављење менаџментом релативно је новијег датума, без обзира што је пракса менаџмента стара колико и људски род. Знање о менаџменту данас се може посматрати као резултат дугог и континуираног научног процеса. У том смислу може се говорити о два основна периода његовог развоја: претходна проучавања и научно бављење, познатије као *теорије менаџмента*.

Са аспекта овог рада важно је напоменути, када је реч о теоријама менаџмента, да је непотребно и немогуће давати исцрпан преглед свих теорија, већ се само истичу најважније, које су дале свој допринос развоју доминантних теоријских праваца. Оне се могу класификовати у четири категорије: структуралне теорије, бихевиористичке теорије, модерне теорије и нове теорије менаџмента.

¹ П. Сикавица, Ф. Бахтијаревић-Шибер, Н. Полошки-Вокић: *Темељи менаџмента*, Школска књига, Загреб, 2008, с. 4.

² Исто, с. 11.

Структуралне теорије се у суштини баве различитим нивоима и проблемима менаџмента. Основне карактеристике ове теорије изражене су кроз: доминацију техничких и структуралних аспеката у приступу менаџменту и организацији те оријентације на ефикасност; идентичну филозофију, концепцију и приступ човеку као чиниоцу организацијске ефикасности; стварање универзалних општеприменљивих принципа менаџмента примерених свакој ситуацији и генерализацију практичних искустава и практичне оријентације менаџера у решавању непосредних проблема ефикасности рада које је наметала свакодневна пракса и убрзан развој индустријализације.

Бихевиористичка теорија позната је и као неокласична или теорија социјалних система, у којој доминира хуманистички приступ менаџменту, као комплексан и диференциран приступ различитих погледа и теоријских виђења менаџмента. Јавила се као реакција на основне поставке и једностраност структуралног приступа. Она шири погледе на организацију тако да менаџмент развија нове поставке, које се манифестују у следећим елементима:

– реакција су на недостатке и ограничења структуралног, класичног приступа, у првом реду однос према људској компоненти организације и менаџмента;

– другачија концепција човека и с њом повезана филозофија менаџмента;

– нагласак је на људској димензији организације, те посматрање организације као комплексног социјалног система и

– сазнање и теоријска генерализација резултат су основних знања, поставки и емпиријских истраживања бихевиористичких наука.

Модерне теорије означавају се као интегративни приступ, јер воде интеграцији са знања о организацији и менаџменту. Као заједничка својства посебно се наглашавају:

– концептуално-аналитичка основа;

– заснованост на подацима емпиријских истраживања и

– интегративна природа.

Нова теорија (Теорија изврсности) у основи истиче да рационалност не може бити граница у разумевању организационог понашања и успеха. Емоције и ирационално постају важан развојни ресурс, а њихово уважавање означава организациони повратак човеку као сложенем и јединственом, емоционалном и ирационалном, а не искључиво рационалном бићу. Развија се последњих 10–15 година.

Менаџмент у војноорганизационим системима

Војноорганизациони системи са аспекта значаја овог рада разматрају се у контексту нивоа и врсте организације, првенствено имајући у виду структурални однос. У том смислу тежиште је на јединицама и установама као синониму за војноорганизационе системе. Неопходност оваквог приступа произашла је из потребе и комплекса развоја и сложености војноорганизационих система који имају непосредно утицај на целокупно функционисање одбрамбене делатности.

Под војноорганизационим системима подразумева се организација у основи дефинисана структуром у којој се одвијају одређене пословне целине или пословни процеси. Самим тим подразумевају се и одређени хијерархијски нивои, изражени кроз одређене надлежности у њеном функционисању. То је веома битно са аспекта војноорганизацио-

них система и њиховог проучавања, првенствено што се у сваком војноорганизационом систему, без обзира на ниво и структуру, налазе различити објекти (елементи), који поседују неке особине које јесу или могу бити од неког интереса. Ту постоје непосредне везе које директно изазивају и промене у целом систему.

Битна претпоставка функционисања војноорганизационих система је њихово усмеравање, изражено кроз одређене функције и процесе који воде остваривању постављених циљева. Циљеви у војноорганизационим системима условљени су наменском функцијом датог система и његовим карактеристикама.

Када се говори о карактеристикама војноорганизационих система, постоје различити критеријуми према којима оне могу бити изражене. У раду је приказано својство посматрања са аспекта значаја менаџмента као елемента и интегралног дела сваког војноорганизационог система. Наравно, то води одређеном теоријском приступу који је дефинисан у претходном делу текста, конкретније у првом питању. Суштина приступа у контексту разумевања војноорганизационих система базирана је на потреби и конкретним резултатима у решавању сложених и практичних задатака.

Оно што тренутно заокупља пажњу када су у питању војноорганизациони системи, те истраживања у тој сфери, јесте приступ у развоју управљачких елемената и способности команди и команданата који су непосредно везани за војноорганизационе системе, у смислу њиховог управљања. Дакле, налазимо се у етапи развоја када подједнако треба разматрати научноистраживачке радове, као и постављање одређених теорија у решавању системских проблема у области управљања војноорганизационим системима, што представља предмет изучавања целе области познате под називом војни менаџмент.

Ако се ближе погледа проблематика везана за војноорганизационе системе, посебно са аспекта значаја и бављења у сфери одбрамбене делатности, може се констативати да и поред тога што постоје практична решења у области функционисања управљања, не постоји потпуно и свеобухватно израђен систем универзалног и свеобухватног деловања на свим нивоима. То је последица објективних околности које су проишле из потребе реструктурирања војноорганизационих система и чињенице да тај процес још траје. Судбина свих процеса и јесте њихова стална динамика и промене, те и менаџмент у војноорганизационим системима прате процеси и одређене промене које директно произлазе из динамике промена војноорганизационих система.

Разматрајући циљеве и функционисање војноорганизационих система, који директно произлазе из дефинисаних мисија и задатака Војске као целине, улази се у сферу када остварење таквих циљева прати размена енергије, материје и информација између система и спољне средине, што представља предмет рада и функционисања управљачких елемената, односно задатак менаџмента. Функционисање војноорганизационих система, без обзира о којој се врсти ради, или остваривање њиховог циља, првенствено се односи на њихову унутрашњу средину, односно одржавање њихових унутрашњих односа и односа са спољњим окружењем. То је последица директне зависности одређених задатака који се испољавају кроз извођење операција, без обзира на ниво, те процеса управљачких функција изражених непосредно кроз процес одлучивања, што показује директну зависност од функционисања менаџмента и остваривости и функционисања операција на свим нивоима извођења.

Науке одбране

За сагледавање релевантне проблематике у оквиру војног менаџмента у областима у којима се спроводи, неопходно је утврдити основне елементе детерминанте наука одбране у сегменту конститутивних елемената. У том смислу првенствено се мисли на тактику, оперативу и стратегију, као достигнућа остварена по разноликој проблематици обухваћеној дефинисаним научним дисциплинама наука одбране. У оквиру тих дисциплина могу се пронаћи предметне области којима се баве поједине дисциплине, као и њихова непосредна повезаност и јединство, што на неки начин упућује на системски приступ у разматрању наука одбране.

Тај прилаз у контексту разумевања може се веома успешно користити у разумевању и истраживању граница система унутар појединих научних дисциплина, као и утицај критеријума одлучивања у процесу извођења одређених операција према нивоима, промена окружења, промена правца развоја и промене у оквиру одређене оријентационе политике. Све ове елементе у себи интегрише менаџмент, као општа веза између наведених научних дисциплина.

Тактика

За потребе овог рада тактика ће се само сагледати из угла војног менаџмента и његовог утицаја на функционисање научне дисциплине Наука одбране, и то првенствено са аспекта делатности операција тактичког нивоа. То је неопходно да би се уочила непосредна имплементација војног менаџмента у ову и остале области одбрамбене делатности, као најбитнијег чиниоца управљачке функције у области извршавања задатака.

Полазећи од претпоставке да је суштина рада сваке организације и организационог система у управљачким функцијама, па тиме и у процесу одлучивања, долази се до закључка да се овај елемент апсолутно потврђује и на нивоу тактике и војно-организационих система који извршавају операције тактичког нивоа.

Ако се погледа тактика као дисциплина Наука одбране, одмах у први план долази констатација да је теорија тактике, укључујући и праксу, непосредно у функцији и интересима оперативе и стратегије. Постојање те релације уско је повезано са извршавањем задатака у операцијама које реализује оператива и стратегија. Најосновнији сегмент тактике као научне дисциплине је теорија и пракса припремања, организовања и извођења борбених дејстава тактичких јединица, односно извођење операција тактичког нивоа.

Теорија тактике уопштава појаве и законитости вођења борбених дејстава као универзалне категорије у домену тактичких јединица и из области операција тактичког нивоа, ако се разматра критеријум нивоа јединица. Исто тако, тактика се бави проблемом употребе тактичких јединица, борбене и друге технике у борбеним и неборбеним дејствима.

Директна област у којој војни менаџмент, у домену тактике, непосредно испољава своје деловање односи се на проблеме употребе тактичких јединица, утврђивање облика и начина реализовања борбених дејстава (одлучивање), рад команди у процесу одлучивања, укључујући и одређене методе и процедуре и изналагање најбољих решења ради постизања дефинисаних циљева.

У суштини, војни менаџмент на нивоу тактичких јединица и тактике има своја упоришта у сфери одлучивања, посебно има процедуралне елементе по процесним активностима менаџмента уопште. Ако се разматра војни менаџмент из комплекса тактике, онда он залази дубље у сферу доктринарних опредељења Војске као целине и непосредног извођења операција било које врсте.

Посебан сегмент који представља војни менаџмент у релацији тактике првенствено се односи на елементе процеса одлучивања и разумевања свих релевантних фактора утицајних за ангажовање јединица било ког вида или рода. Дакле, војни менаџмент у области тактике представља кључни фактор ангажовања снага тактичког нивоа, односно јединица тактичког нивоа, и основа је свих циљно оријентисаних активности. Ту добија афирмацију и месту у систему Наука одбране и одређених дисциплина као дела одбрамбене делатности.

Оператика

Оператика у области дисциплина Наука одбране, која се бави предметном облашћу операција јединица оперативног нивоа, у раду је само разматрана са аспекта значаја војног менаџмента. У том смислу се војни менаџмент, као и за ниво тактике, бави питањима припреме, организовања и извођења операција и саставни је део овог комплексног дела оператике. То посебно треба имати у виду ако се пође од услова и врста извођења операција и низа битних елемената које је неопходно имати у виду да би се операција спровела, чиме се закључује већ дата констатација да војни менаџмент представља саставни део сваког процеса у војноорганизационим системима, без обзира на ниво.

Војни менаџмент у контексту извођења операција представља ниво комплексних радњи и процесних активности које прате управљачке функције и оперативно планирање, али са специфичношћу реализације у војноорганизационим системима, ако се има у виду критеријум спровођења активности и специфична циљно оријентисана делатност. Војни менаџмент не добија посебна својства која га изузимају из научне дисциплине менаџмента, али добија друге особине специфичне за војноорганизационе системе, о којима је раније било речи.

Стратегија

Стратегију у контексту разумевања овог рада треба схватити као научну дисциплину Наука одбране која обједињује тактику и оперативну ради остваривања дефинисаног циља на највишем нивоу. Способност обједињавања те две дисциплине има елементе вештине који су имплементирани кроз војни менаџмент и тако их треба схватити. У савременим условима, посебно када су се развиле или се развијају многе научне области, одређена знања добијају и својство вештине, те доприносе и развоју способности неопходних за успешно одлучивање на свим нивоима, укључујући и највише нивое.

Ова констатација може се потврдити још и у доба Клаузевеца, који је истицао да је „свако мишљење, наравно вештина. Где логичар подвуче црту, где престају премисе које су резултат сазнања, где почиње суд: ту почиње вештина. Али, не само то: и само духовно сазнање је опет суд и, следствено, вештина, као што је то на

крају, изгледа, и чулно сазнање. Једном речју, ако се људско биће не може зами-слити само са моћима сазнања а без расуђивања, то се, обрнуто, ни вештина ни знање не могу никад сасвим јасно одвојити једно од другог“.³

Дакле, у овом сегменту, када је у питању и највиши ниво, менаџмент је неодво-јиви део у процесу креирања циљева и непосредно је у функцији остваривања опе-рација на стратегијском нивоу. Његова основа је у области универзално важећих и општеприхваћених процеса, као и оних специфичних за војноорганизационе систе-ме, који носе велике ризике, чиме га чине још комплекснијим. У коначном, он пред-ставља операционализацију менаџмента на глобалном нивоу.

Војни менаџмент

Предмет овог рада представља војни менаџмент, као дилема, из сфере припадности Наукама одбране или само дисциплини, која је опште прихваћена као Менаџмент и би-знис. Све што је претходно речено било је потребно ради увођења у делатности и разу-мевања менаџмента као процеса управљања уопште, а посебно оног дела који се одно-си на војноорганизационе системе. Наравно, менаџмент се сагледава кроз процесне ак-тивности које у себи практично обједињују управљачки битне елементе који чине одређе-ни процес и они су универзалне категорије. Да ли је потребно научну дисциплину Менаџ-мент и бизнис посебно детерминисати војним менаџментом или је потребно војни менаџ-мент градити посебно, по аналогiji тактике, оператике и стратегије, само по критеријуму да се ради о војноорганизационим системима и активностима које се спроводе у њима или које активности реализују одређени војноорганизациони системи, јесте дилема коју ћу покушати аргументовано да образложим у даљем тексту.

Намеће се питање саме термилошке одреднице војни менаџмент, са префик-сом војни. Шта то у суштини значи? Објашњавање овог појма условљено је првен-ствено обласном делатношћу у којој се спроводи и нивоима организованости војно-организационих система или, једноставније, нивоом јединица, команди и установа. Војноорганизациони систем је само синоним, али има своје место првенствено јер се ради о системском приступу при изучавању наведених појава и процеса у којима се они реализују.

Важност терминологије у науци не треба преувеличавати, али је не треба схва-тити ни конвенционалистички, као производ сасвим произвољних договора, пошто су различита термилошка решења више или мање примерена научном садржају, што се означава појединим терминима. Видеће се да ставови и замисли у овом де-лу више одговарају категорији припадности Менаџменту и бизнису, а мање посеб-ној научној дисциплини војни менаџмент. Преувеличавање значаја терминологије последица је традиције, коју наравно не треба одбацити, све док на неки начин не буде сметња или кочница научном напретку.

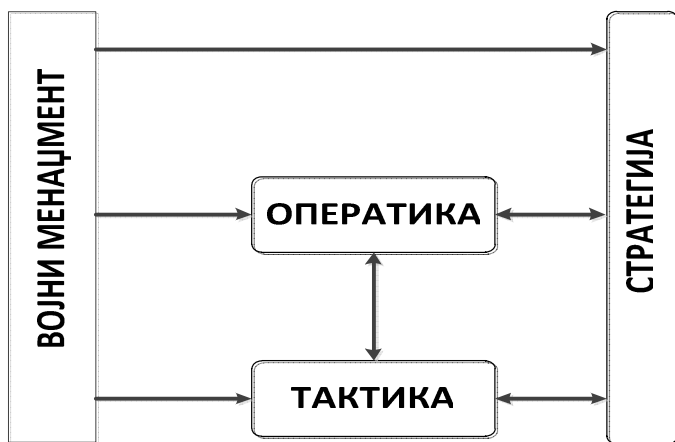
Ипак, са аспекта делатности, примеренији би био појам *менаџмент у војсци*, јер одражава његову делатност, а не војни, као синоним његове специфичности која је дефинисана по „стројевом правилу“ или „правилу службе“.

³ К. Клаузевиц: *О рату*, Задружна штампарија, Вук Караџић, Београд, 1951, с. 112.

Специфичности војног менаџмента

Различите функције менаџмента у Војсци и научног знања условљавају различит приступ и специфичност која је карактеристична за војноорганизационе системе и делатности које они реализују, а узроковани су мисијама и задацима Војске. Сасвим исправан став, који војни менаџмент ставља у функцију опште дисциплине, која је саставни и неодвојиви део области менаџмента и бизниса, представља приступ који елиминише заблуде и предрасуде и одвајање војног менаџмента из сфере менаџмента и бизниса, те тиме ствара услов за његов несметани развој. То се најбоље види ако се посматра мисија и задатак Војске, где остварење мисије није могуће ни замислити без функционисања менаџмента.

Основна специфичност војног менаџмента јесте његова операционализација изражена кроз тактику и оперативку, а делимично и кроз стратегију. Да би се ово разумело, важно је напоменути да мисија Војске повезује организацијске вредности, стандарде понашања и стратегију. То је неопходан услов хијерархијског односа који је конкретан и као такав егзистира. На самом врху хијерархије, у оквиру операционализације војног менаџмента, налази се стратегија која декларисане циљеве остварује помоћу својих инструмената, тј. оперативке и тактике. Ова релација и операционализација војног менаџмента приказана је на слици 1.

Слика 1 – Операционализација војног менаџмента

Уочава се да је однос операционализованих делова међусобно зависан и функционише на системским основама, што још једном потврђује исправност оваквог приступа, о коме је било речи у претходним деловима текста. Сви операционализовани делови менаџмента су условљени и имају своје исходиште у одређеном задатку који је дефинисан конкретном мисијом.

Однос војног менаџмента према исходиштима значајан је у мери у којој су имплементиране мисије и задаци полазишта за стратегију и стратегијско планирање, као форму војног менаџмента и први корак у процесним функцијама, које и чине саставне елементе процеса војног менаџмента. То је друга специфичност војног менаџмента, која је релевантна за конкретно питање.

Војни менаџмент као научна дисциплина наука о менаџменту и бизнису

Говорити о војном менаџменту као саставном делу или дисциплини категоријално одређене области Менаџмента и бизниса представља питање које ће садржати одговор на одређење менаџмента по критеријуму дисциплинарне припадности. Наиме, полазећи од дефиниције менаџмента да представља руковођење, управљање или менаџмент (ен: Management), посебну научну дисциплину мултидисциплинарног карактера, која се бави истраживањем проблема управљања пословима, подухватима и друштвеним системима, проучава управљање као сложени процес са низом потпроцеса, те као групу људи која управља процесима и системима, а такође проучава и све појединачне управљачке проблеме и феномене везане за ефикасно извршавање одређених задатака и послова⁴ – долази се до закључка да је ова научна дисциплина детерминисана у оквиру широког управљачког поља које припада, једном речју, менаџменту.

Без обзира на њену специфичност, не може се говорити о посебној области јер се првенствено ради о управљачким функцијама и одређеним усвојеним стандардима одлучивања у сфери војне делатности као организационог система, са јасно дефинисаним мисијама и задацима. У том контексту може се само узимати специфичност и нема других битних елемената који се разликују од менаџмента као општеприхваћене научне области у систему наука.

Предмет војног менаџмента може се најопштије одредити као проучавање и управљање војноорганизационим системима у сфери остваривања дефинисаних мисија и задатака које су операционализовани кроз извођење одређених операција. Наравно, и то је непотпуно јер искључује процесе који су саставни део свих активности, што јасно указује да ова дисциплина, тј. војни менаџмент апсолутно чини саставни део научне области менаџмента и бизниса и не треба је другачије ни схватати. Ово је последица и еволуције одређених идеја и научних достигнућа који су имали непосредни утицај на развој целокупне научне области менаџмента, па у крајњем случају и на менаџмент у Војсци.

Да је назив менаџмент у војсци далеко примеренији овој научној замисли него назив војни менаџмент показао је и приступ у раду у оквиру одређења релације тзв. војног менаџмента и проучавања услова у којима се реализује, односно области које обухвата са аспекта одбрамбене делатности, односно војноорганизационих система који су у непосредној функцији оперативног дела одбрамбене делатности.

Проучавање војне, тј. одбрамбених делатности, њихово настајање и мењање унутрашњих односа и организације, представља сазнајно достигнуће менаџмента у Војсци. Обично се приликом разматрања предмета неке науке, научне дисциплине или специјалности сва пажња усмерава на њихово „разграничење“ од других, обично најсроднијих. У решавању тог задатка, научне систематике, испољава се процес диференцијације наука. Недовољно се узима у обзир да приликом проучавања сложених садржаја у природи и друштву долазе до изражаја недостаци и слабости диференцијације наука коју не прате настојања да се њихови осамостаљени делови поново повезују, на основу сложености проучаваних искуствених садржаја и трајних сазнајних

⁴ www.wikipedia.org (25. 1. 2011. у 20.30 ч).

потреба и циљева, обично практичног порекла.⁵ То је случај и са овом дисциплином менаџмента, која се бави управљачким процесима у војноорганизационим системима и део је целине области Менаџмента и бизниса. На основу свега што је казано у тексту, не треба доводити у питање раздвајање научне дисциплине менаџмента у Војсци од области којој припада, а то је Менаџмент и бизнис.

Закључак

Садржај којим се бави војни менаџмент (менаџмент у Војсци) врло је широк и разноврстан, преплиће се са садржајима филозофије, одређеним бројем других наука и научних дисциплина. За дубље проучавање појединих проблема потребни су различити истраживачки приступи, а веома често и њихова комплементарна употреба, јер су појединачни приступи недовољно примерени сложености проучаваног садржаја и недовољно искуствено поуздани.⁶ Основно о чему се говори у чланку базирано је на конкретним искуственим чињеницама и примењивости садржаја у војноорганизационим системима, као и на схватању теоријских достигнућа у конкретној области.

Сви елементи садржајно су диференцирани и примерени су предметној области којом се бави војна делатност и менаџмент као научна област.

У разматрању и приступу војном менаџменту констатовано је да би био примеренији назив менаџмент у војсци и да се његове манифестације посебно испољавају кроз операционализоване елементе, тј. тактику и оперативку, а делом и кроз стратегију. Стратегијско испољавање условљено је првенствено нивоом планирања и остваривања мисије и задатака Војске у целини и коришћењем основних инструмената, тј. тактике и оперативке.

На крају је констатовано да менаџмент у војсци представља само научну дисциплину одређену у оквиру војноорганизационих система и да се бави истим процесним функцијама и активностима као менаџмент у целини, те да не постоји разлика која би утицала да се другачије назове и да се другачије приступа тој дисциплини. Посматрано са тачке предметне области којом се бави, он недвосмислено припада већ дефинисаној научној области, тј. Менаџменту и бизнису.

Литература

1. Рајков, М.: *Теорија система*, ФОН, Београд, 1976.
2. Сикавица, П., Бахтијаревић-Шибер, Ф., Полошки-Вокић, Н. *Темељи менаџмента*, Школска књига, Загреб, 2008.
3. Милић, В.: *Социологија сазнања*, Веселин Маслеша, Сарајево, 1986.
4. Група аутора, *Бој на копну* (студија), ЦВВШ КоВ ЈНА, Београд, 1985.
5. Клаузевиц, К.: *О рату*, Задружна штампариа, Вук Караџић, Београд, 1951.
6. www.wikipedia.org (25. 1. 2011).

⁵ В. Милић: *Социологија сазнања*, Веселин Маслеша, Сарајево, 1986, с. 416.

⁶ Исто, с.763.